

Дальнейшие исследования в данном вопросе должны проводиться в сфере разработки информативных критериев, характеризующих состояние потенциала развития предприятия и усовершенствование методов диагностики потенциала развития предприятия.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ПОТЕНЦИАЛ, ПОТЕНЦИАЛ РАЗВИТИЯ, СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ, ФОРМЫ И ПОДХОДЫ ДИАГНОСТИКИ ПОТЕНЦИАЛА РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.

УДК 334.7+338.2

ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЕКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Бондар Н.М., кандидат економічних наук

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Впровадження проектів державно-приватного партнерства (ДПП) пов'язана з метою реалізації суспільних інтересів, у тому числі й соціальних. Такими інтересами у розвитку транспорту та його інфраструктури є доступність транспортних послуг населенню, покращення транспортного забезпечення регіонів, забезпечення соціально-економічного розвитку територій, скорочення часу перевезень вантажів та пасажирів тощо. Оскільки одним з джерел фінансування проектів ДПП є кошти бюджету, що надходять від платників податків, для оцінювання ефективності такого проекту є недостатнім врахування тільки комерційної ефективності, необхідним є дослідження й його соціальної ефективності. Соціальна ефективність відображає відповідність результатів господарської діяльності основним соціальним потребам та цілям суспільства, інтересам окремої людини. Оскільки соціальна ефективність проекту ДПП, як правило, відображає більше якісний характер наслідків такого проекту, виникає завдання її вимірювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Питанням оцінювання соціальної ефективності рішень присвячені наукові праці багатьох як вітчизняних, так й зарубіжних вчених. Зокрема Атаманчук Г.В. розглядає соціальний ефект як «сукупний та загальний позитивний результат, що одержує суспільство як під час виробництва того або іншого продукту (послуги) або виконання певного роду робіт, так й під час споживання відповідних матеріальних, соціальних та духовних цінностей» [1, С.345]. Інший фахівець – Сергеев І.В. розуміє соціальний ефект як підвищення матеріального та культурного рівня життя громадян, більш повне задоволення їх потреб у товарах та послугах, покращення умов і техніки безпеки, зниження частки важкої праці тощо. [2, С.56]. Рекомендації щодо оцінювання соціальної ефективності пропонуються Калабіною О.Г., Сіндяшкіною О.М. та Богдановою А.С. Так, Калабіна О.Г. пропонує визначати соціальну ефективність як ступінь досягнення поставлених цілей, певного соціального ефекту у процентному або абсолютному виразі (як конкретний результат відносно усього населення або групи людей, що отримали вигоду) [3]. Сіндяшкіна О.М. звертає увагу, що не всі соціальні ефекти можуть бути виміряні, а сам соціальний ефект інвестиційного проекту може бути як позитивним, так й негативним. [4], Соціальну ефективність інвестиційних проектів спробувала оцінити й А.С.Богданова [5]. Однак в її роботі відсутнє чітке розмежування понять ефекту та ефективності, а в запропонованому підході до оцінювання соціальної ефективності інвестиційного проекту має місце підміна поняття ефекту поняттям ефективності. Отже, вивчення останніх публікацій свідчить про недостатність досліджень соціальної ефективності проектів ДПП, зокрема у транспортній галузі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Прийняття державою рішень про реалізацію проекту інвестицій на засадах ДПП повинно здійснюватись із врахуванням не тільки економічних, політичних наслідків, а й корисності такого проекту для суспільства. Запропонована стаття покликана: 1) систематизувати показники, що можуть застосовуватись для оцінювання соціальної ефективності проекту ДПП; 2) запропонувати методичний інструментарій для оцінювання ступеня соціальної ефективності проекту ДПП.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Одним з важливих завдань під час схвалення рішення щодо доцільності реалізації

проекту ДПП є оцінювання його соціальної ефективності як складової суспільної ефективності проекту. Соціальна ефективність проекту передбачає його відповідність соціальним нормам, стандартам та умовам й вимогам дотримання прав людини. Заходи, що передбачаються проектом ДПП, повинні не тільки забезпечувати нормальні та безпечні умови проживання, праці та відпочинку населення, що проживає на території реалізації проекту, та персоналу організації-експлуатанта об'єкта інвестицій, сприяти зайнятості населення регіону, а й бути обов'язковими умовами реалізації такого проекту.

Показники, які відображають соціальні результати реалізації проекту ДПП, можна розподілити за групами, що дають відповідну кількісну та якісну характеристику таких результатів. Враховуючи велику кількість показників, що характеризують соціальні ефекти інвестицій від проекту ДПП, що не можуть бути оцінені тільки вартісними вимірниками, пропонується оцінювати соціальну ефективність такого проекту за допомогою інтегрального показника соціальної ефективності, обчисленого на основі системи показників соціального ефекту та приросту вартості основних засобів галузі, зумовлених реалізацією цього проекту.

Інтегральний показник соціальної ефективності (E_S) проекту ДПП пропонується обчислювати за формулою

$$E_S = (C_{SE_{кл}} \times C_{SE_{як}}) / \left((V_{O3}^{ДПП} + V_{O3}^{баз}) / V_{O3}^{баз} \right), \quad (1)$$

де $C_{SE_{кл}}$ – узагальнений коефіцієнт соціального ефекту, що враховує рівень покращення локальних кількісних показників соціальних результатів; $C_{SE_{як}}$ – узагальнений коефіцієнт соціального ефекту, що враховує рівень покращення локальних якісних показників соціальних результатів; $V_{O3}^{ДПП}$ – вартість основних засобів галузі, введена у дію в результаті реалізації проекту ДПП, у вартісних вимірниках; $V_{O3}^{баз}$ – вартість основних засобів до реалізації проекту ДПП у базовому періоді, у вартісних вимірниках.

Через різномірність та неможливість отримання кількісної оцінки для окремих результатів реалізації проекту ДПП обчислення узагальнених коефіцієнтів соціального ефекту пропонується проводити із застосуванням попередньої стандартизації досліджуваних показників соціальних результатів. Пропонується, зокрема визначати одержаний локальний соціальний ефект як відношення значення відповідного показника після реалізації проекту ДПП та його значення до реалізації такого проекту.

Узагальнений коефіцієнт соціального ефекту проекту ДПП, що враховує рівень покращення кількісних показників соціальних результатів, обчислюється як середньозважене значення локальних показників соціального ефекту проекту за формулою:

$$C_{SE_{кл}} = \frac{\sum_{i=0}^N LSE_{кл,i}}{N}, \quad (2)$$

де $LSE_{кл,i}$ – значення i -того локального кількісного коефіцієнта соціального ефекту; N – кількість локальних кількісних показників соціальних результатів, що розглядаються.

Запропоновані автором кількісні показники соціального ефекту, що можуть застосовуватись для оцінювання соціальної ефективності проектів ДПП приведені у таблиці 1.

Таблиця 1. – Систематизація кількісних показників соціального ефекту проектів ДПП

Напрямок соціального ефекту	Локальні кількісні показники соціального ефекту, очікувані після реалізації проекту ДПП
1	2
1. Соціальна спрямованість проекту ДПП	1. Коефіцієнт зростання рівня зайнятості населення території (галузі) 2. Відношення середньорічного темпу зростання заробітної плати населення регіону до середньорічного темпу зростання заробітної плати по Україні
2. Підвищення рівня життя населення регіону в результаті реалізації проекту ДПП	1. Відношення темпу зростання ВВП, виробленого на певній території, до темпу зростання ВВП по Україні у цілому 2. Відношення темпу зростання рівня цін (тарифів) на послуги, що надаються на території до темпу зростання цін на послуги по Україні в цілому 3. Коефіцієнт зростання середньої заробітної плати в регіоні

1	2
3. Ступінь впливу результатів реалізації проекту ДПП на соціальні наслідки в галузі	1. Відношення темпу зростання валової доданої вартості, створеної у секторі галузі до темпу зростання валової доданої вартості в економіці України у цілому 2. Відношення темпу зростання середньої заробітної плати в галузі до темпу зростання середньої заробітної плати в Україні у цілому 3. Відношення темпу зростання рівня зайнятості у галузі до темпу зростання рівня зайнятості в економіці України у цілому

Узагальнений коефіцієнт соціального ефекту проекту ДПП, що враховує значення локальних якісних показників соціальних результатів обчислюється за формулою

$$C_{SE_{як}} = \frac{\sum_{j=0}^M LSE_{як,j}}{M}, \quad (3)$$

де $LSE_{як,j}$ – значення локального j -го якісного показника соціальних результатів; M – кількість локальних якісних показників соціальних результатів, що розглядаються.

Запропоновані автором якісні показники соціального ефекту, що можуть застосовуватись для оцінювання соціальної ефективності проектів ДПП наведені у таблиці 2.

Таблиця 2. – Систематизація якісних показників соціального ефекту проектів ДПП

Напрямок соціального ефекту	Локальні якісні показники соціального ефекту, очікувані після реалізації проекту ДПП
1. Відповідність проекту ДПП пріоритетам розвитку території (галузі)	1. Коефіцієнт зростання забезпеченості території (суміжних галузей) послугами, передбаченими проектом ДПП (у вартісних вимірниках) 2. Очікуваний темп зростання попиту на послуги, передбачені проектом ДПП
2. Ступінь впливу результатів реалізації проекту ДПП на спосіб життя населення	1. Коефіцієнт зростання послуг, що надаються мало захищеним верствам населення 2. Очікуваний коефіцієнт зниження цін (тарифів) на послуги, що надаються в результаті реалізації проекту ДПП 3. Коефіцієнт прискорення швидкості доставки вантажів, пасажирів 4. Коефіцієнт економії часу пасажирів на поїздки

Проект вважається соціально ефективним, якщо одержане за формулою (1) значення інтегрального показника соціальної ефективності більше за одиницю. У цьому випадку проект має соціальну спрямованість, є актуальним для розвитку певного регіону та істотно впливає на життя його населення. Визначення ж кращого проекту ДПП з точки зору його соціальної ефективності передбачає порівняння декількох його варіантів. Перевагу отримає той проект, для якого значення інтегрального показника соціальної ефективності буде найбільшим.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Виконане дослідження свідчить про важливість оцінювання соціальної ефективності проекту ДПП. Практичне здійснення такого оцінювання ускладнюється неоднорідністю та великою кількістю показників, що можуть як кількісно, так і якісно характеризувати соціальні результати реалізації проекту ДПП. Автором запропоновано застосування інтегрального показника соціальної ефективності, що відображає відношення величини одержаного соціального ефекту до одиниці приросту вартості основних засобів галузі в результаті реалізації проекту ДПП. Запропонований показник дає змогу об'єктивно оцінити соціальні результати реалізації проекту з точки зору його соціальної спрямованості, підвищення рівня життя населення, очікуваних соціальних наслідків в галузі, відповідності проекту пріоритетам розвитку території (галузі) та очікуваному впливу на спосіб життя населення.

Подальші дослідження проблем соціальної ефективності проектів державно-приватного партнерства можуть торкатись питань визначення прямих та побічних наслідків, зв'язку очікуваних соціальних та економічних наслідків їх реалізації.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления [Текст]. Курс лекций / Г.В. Атаманчук. — М.: Юрид. лит., 1997. — 400 с.
2. Сергеев И.В. Экономика предприятия: Учеб. пособие. / И.В.Сергеев. — 2-е изд., перераб. и доп.— М.: Финансы и статистика, 2000.— 304 с.

3. Калабина Е.Г. Конструирование оценки социально-экономической эффективности деятельности организаций государственного сектора экономики / Е.Г. Калабина - [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.aspe.spb.ru/reports/kalabina.doc

4. Синдяшкина Е.Н. Вопросы оценки видов социального эффекта при реализации инвестиционных проектов / Синдяшкина Е.Н. — [Электронный ресурс]: режим доступа: <http://institutiones.com/investments/1718-investicionnye-proekty.html>

5. Богданова А.С. Оценка эффективности инвестиционных проектов, имеющих социальную направленность./ Богданова А.С. — [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.rae.ru/forum2012/21/2460>

РЕФЕРАТ

Бондар Н.М. Оцінювання соціальної ефективності проектів державно-приватного партнерства. / Наталія Миколаївна Бондар // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – К.:НТУ – 2012. – Вип. 10.

В статті запропоновано методичний інструментарій до оцінювання соціальної ефективності проекту державно-приватного партнерства.

Об'єкт дослідження – соціальна ефективність проекту ДПП.

Мета роботи – розробка методичного інструментарію об'єктивного оцінювання соціальної ефективності проекту ДПП, що враховує як кількісні так і якісні наслідки його реалізації.

Метод дослідження – монографічний, моделювання, системний аналіз.

Результати та їх новизна – запропонований методичний інструментарій розроблений вперше. Дає змогу об'єктивно оцінити очікувані соціальні результати реалізації проекту ДПП з точки зору його соціальної спрямованості, підвищення рівня життя населення, очікуваних соціальних наслідків в галузі, відповідності проекту пріоритетам розвитку території (галузі) та очікуваному впливу на спосіб життя населення з урахуванням обсягу здійснених у проект інвестицій.

Однією з особливостей проекту державно приватного партнерства є його соціальна спрямованість. Враховуючи складність та різноманітність показників, що відображають очікувані соціальні результати, які можуть мати як кількісний, так й якісний характер, в статті запропоновано методику обчислення інтегрального показника соціальної ефективності проекту ДПП.

Обчислення інтегрального показника соціальної ефективності базується на використанні системи кількісних та якісних показників ефекту від реалізації проекту, а також величини приросту обсягу інвестованого капіталу в галузі в результаті реалізації проекту ДПП. У разі, коли значення коефіцієнту набуває значення, більшого за одиницю, проект ДПП визнається таким, що має соціальну спрямованість, є актуальним для розвитку певного регіону та істотно впливає на життя його населення. Визначення кращого проекту ДПП з точки зору його соціальної ефективності передбачає порівняння декількох його варіантів. Перевагу отримає той проект, для якого значення інтегрального показника соціальної ефективності буде найбільшим.

Результати статті можуть бути впроваджені в технології прийняття рішень щодо схвалення проекту ДПП органами державної влади та включенні її до переліку проектів, яким надається підтримка на рівні бюджету.

Прогнозні припущення щодо розвитку об'єкта дослідження – визначення прямих та побічних наслідків реалізації проекту ДПП, зв'язку очікуваних соціальних та економічних наслідків його реалізації.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО, СОЦІАЛЬНИЙ ЕФЕКТ, СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ.

ABSTRACT

Bondar N. Evaluation of social effectiveness of public-private partnerships. / Natalya Bondar // Management of projects, system analysis and logistics. – K.: NTU . – 2012. – Vol. 10.

In this paper the methodological tools to assess social performance of public-private partnership.

Object of study – the social effectiveness of the PPP project..

Purpose – to develop methodological tools for objective assessment of social efficiency PPP project that takes into account both quantitative and qualitative effects of its implementation.

Research method – monographic, modeling, system analysis.

Results and novelty – the proposed methodological tools developed for the first time. Allows you to objectively evaluate the expected social consequences PPP project: in terms of its social orientation, improving living standards, the expected social impact in the field, under the project development priorities territory (area) and the expected impact on the lifestyle of the population based on volume committed in project investments.

One of the features of the project of public private partnership is its social focus. Given the complexity and variety of indicators that reflect the expected social outcomes that can be both quantitative and qualitative in nature, the article proposed technique for calculating the integral index of social efficiency of PPP projects.

Calculating the integral indicator of social efficiency is based on the use of qualitative and quantitative effects of the project, as well as increase the amount of capital invested in the project by PPP. Where codes coefficient takes a value greater than unity, the PPP project is recognized as having social orientation is vital for the development of a region and significantly affects the lives of its people. Determining the best PPP project in terms of its social efficiency involves comparing several of its variants. Preference will receive a project for which the value of the integral indicator of social efficiency is greatest.

The proposed research author index enables you to objectively assess the social impact of the project in terms of its social orientation, improving living standards, the expected social impact in the field, under the project development priorities territory (area) and the expected impact on the lifestyle of the population.

The results of the article can be implemented in technology decision-making on approval of PPP projects by state and turn it to the list of projects, which are supported at the level of the budget.

Forecast assumptions about the object of study - definition of direct and adverse effects of the project PPP connection expected social and economic consequences of its implementation.

**KEY WORDS: PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS, SOCIAL EFFECT, SOCIAL EFFICIENCY.
РЕФЕРАТ**

Бондарь Н.Н. Оценка социальной эффективности проектов государственно–частного партнерства. / Наталья Николаевна Бондарь // Управления проектами, системный анализ и логистика. – К.:НТУ – 2012. – Вып. 10.

В статье предложен методический инструментарий для оценки социальной эффективности проекта государственно–частного партнерства.

Объект исследования – социальная эффективность проекта ГЧП.

Цель работы – разработка методического инструментария объективной оценки социальной эффективности проекта ГЧП, учитывающего как количественные, так и качественные результаты его реализации.

Метод исследования – монографический, моделирование, системный анализ.

Результаты и их новизна – предложенный методический инструментарий разработан впервые. Позволяет объективно оценить ожидаемые социальные результаты реализации проекта ГЧП с точки зрения его социальной направленности, повышения уровня жизни населения, ожидаемых социальных последствий в регионе, соответствия проекта приоритетам развития региона (отрасли) и ожидаемого влияния на образ жизни населения.

Одной из особенностей проекта ГЧП является его социальная направленность. Учитывая сложность и разнообразие показателей, отражающих ожидаемые социальные результаты, которые могут иметь как количественный, так и качественный характер, в статье предложена методика определения интегрального показателя социальной эффективности проекта ГЧП.

Вычисление интегрального показателя социальной эффективности базируется на использовании системы количественных и качественных показателей эффекта от реализации проекта, а также величины прироста объема инвестированного капитала в отрасли в результате реализации проекта ГЧП. В случае, когда значение коэффициента приобретает значение больше чем единица, проект ГЧП признается таким, что имеет социальную направленность, является актуальным для развития определенного региона и существенно влияет на жизнь его населения. Определение лучшего проекта ГЧП с точки зрения его социальной эффективности предполагает сравнение нескольких его вариантов. Преимущество получит тот проект, для которого значение интегрального показателя социальной эффективности будет наибольшим.

Приведенные в статье результаты могут быть внедрены в технологии принятия решений по одобрению проекта ГЧП органами государственной власти и включения его в перечень проектов, которым предоставляется поддержка на уровне бюджета.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования – определение прямых и косвенных результатов последствий реализации проекта ГЧП, выяснение связи ожидаемых социальных и экономических результатов его реализации.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО, СОЦИАЛЬНЫЙ ЭФФЕКТ, СОЦИАЛЬНАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ.

УДК 65.018. : 656.022

ЯКІСТЬ ТРАНСПОРТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ПОПИТ СПОЖИВАЧІВ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Боровик Н.А., кандидат технічних наук
Сив'юк Т.С.

Постановка проблеми. У зв'язку з переходом підприємств транспорту до ринкової економіки і розвитком конкуренції створюється необхідність у забезпеченні якісних пасажирських послуг. Проаналізувавши світовий досвід ринку транспортних послуг, їх конкурентоспроможність на 95% залежить від якості та своєчасності наданих послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які пов'язані з якістю перевезень присвячені роботи багатьох вчених. Деякі з них вважають, що головним фактором забезпечення якісної транспортної продукції є кадри – це люди, а інші відображають якісні послуги через знання, безпеку, доступність, репутацію автотранспортного підприємства. Вченими було запропоновано визначити зміст якості транспортної продукції, як об'єкта управління, що можна здійснювати на підставі рекомендацій МС ІСО 9000 версії 2000 і відповідно до їх специфіки формують якість транспортних послуг. Але практичні та теоретичні нароби вимагають вдосконалення та розвитку. Рекомендації що стосуються управління якістю на автомобільному транспорті потребують доопрацювання на нових ринках. Також необхідно удосконалити класифікацію факторів, яка формує якість транспортних послуг[1].

Цілі статті. Узагальнення системи критеріїв, які визначають якість транспортної продукції автомобільного транспорту.

Основний матеріал. Послуга в пасажирських перевезеннях – це переміщення пасажирів і сукупність супутніх послуг, що надаються користувачам транспорту, які включають: посадку і висадку пасажирів, оформлення проїзних документів і обслуговування під час руху.

Пропозиція та попит на автомобільному транспорті визначаються платоспроможністю користувачів транспорту за транспортні послуги та виробничими можливостями транспортної системи по їх задоволенню [2].

Користувачів автомобільних послуг не цікавлять витрати на поліпшення якості надання автомобільних послуг та методи підвищення конкурентоспроможності транспорту. Під час проїзду пасажирським транспортом пасажир звертають увагу не на саму послугу, а на свою думку, яка в процесі надання послуг складається у них на кожному етапі поїздки. Вони намагаються порівняти ціну та сервіс, що пропонується автомобільним транспортом, і зробити висновки для себе, чи відповідає ціна рівню та якістю наданих їм послуг.

На величину попиту пасажирів впливають фактори, які дуже тісно пов'язані між собою. Ці фактори розділяють на суб'єктивні та об'єктивні.

До суб'єктивних факторів, що впливають на попит пасажирів за видами транспорту, відносять:

1) на платоспроможність пасажирів: тариф (ціна), якість надання послуг для пасажирів та різні види послуг на конкретному виді транспорту;

2) вартість проїзду, рівень якості перевезень, наявність різних видів транспорту, рівень конкуренції на транспортному ринку.

До об'єктивних факторів належать:

1) соціально-політична стабільність країни і регіонів, зростання населення та розподіл населення за місцем проживання;

2) ступінь інфляції, розміщення продуктивних сил і виробництва, розвиток суспільного виробництва і фактичний рівень доходів населення;

3) економічну безпеку регіонів, клімат, кількість опадів та рельєф місцевості.

Забезпечення ефективних пасажирських перевезень потребує маркетингових досліджень – перевезень пасажирів і задоволення їх потреб на високому рівні.